

Ministerstvo životního prostředí

METODIKA PRO ENVIRONMENTÁLNĚ ODPOVĚDNÝ PŘÍSTUP PŘI ZADÁVÁNÍ VEŘEJNÝCH ZAKÁZEK A NÁKUPECH STÁTNÍ SPRÁVY A SAMOSPRÁVY

zpracovaná na základě bodu III/1a usnesení vlády č. 531/2017, o Pravidlech uplatňování odpovědného přístupu při zadávání veřejných zakázek a nákupech státní správy a samosprávy

Úvod

Materiál je zpracován na základě bodu III/1a usnesení ze dne 24. července 2017 č. 531, kterým vláda ukládá 1. místopředsedovi vlády a ministru životního prostředí zpracovat metodiku pro environmentálně odpovědný přístup při zadávání veřejných zakázek a nákupech státní správy a samosprávy.

Cílem materiálu je metodicky podpořit environmentálně šetrné chování veřejné správy, která by svým příkladem měla vést i soukromou sféru a veřejnost k osvojení si **postupů šetřících přírodní zdroje, k racionálnímu využívání energie, vody a k předcházení vzniku odpadů**, případně minimalizaci jeho množství. Ziskem takového přístupu jsou **finanční úspory** jak přímé (snížení množství spotřebované energie, vody, paliv), tak nepřímé, tj. snížení nákladů na likvidaci odpadu, snížení objemu emisí znečišťujících vodu, ovzduší, půdu atp.¹

Hlavní východiska a souvislosti

Veřejné zakázky, na něž je v ČR ročně vynakládáno více než 550 mld. Kč, dávají veřejným zadavatelům možnost ovlivnit trh s ohledem na cíle či priority v ochraně životního prostředí i v dalších oblastech (např. sociální²). Mnohé studie potvrdily, že nákup environmentálně šetrných produktů je ve vazbě na celoživotní cyklus cenově efektivnější než nákup alternativních produktů s horšími environmentálními vlastnostmi. Rovněž je nutné připočítat tzv. nepřímé přínosy/výnosy, jako je snížení nákladů na ochranu lidského zdraví a celkových výdajů na zdravotnictví, na odstranění znečišťujících či nebezpečných látek ze životního prostředí, snížení výdajů apod.

Dokument přispívá k plnění řady strategií, jako je **Státní politika životního prostředí, Politika ochrany klimatu v ČR, Národní program snižování emisí, Politika druhotných surovin** atp., neboť nabízí možná opatření k omezení množství spotřebované energie, snížení emisí znečišťujících látek a skleníkových plynů do jednotlivých složek životního prostředí, omezení spotřeby přírodních zdrojů atp.

Metodika se zaměřuje na tzv. běžný provoz institucí, tj. upozorňuje na environmentální dopad běžných produktů a služeb a na možnosti, jak tento dopad snížit – jednak hledáním nových řešení změnou tradičních postupů (např. náhradou převedením „papírového“ oběhu dokumentů na elektronickou formu a tím snížení nároků na vybavení kancelářskou technikou, grafickým papírem), jednak uplatněním environmentálních parametrů při nákupu zboží a služeb. Jedná se konkrétně o zajištění chodu institucí v oblasti:

- výpočetní techniky – list č.1
- kancelářské techniky – list č.2
- grafického papíru – list č.3a

¹ Např. Ministerstvo životního prostředí Velké Británie (DEFRA) si prostřednictvím environmentálně šetrného chování institucí stanovilo [cíle](#):

- snížení produkce skleníkových plynů o 25 % (oproti roku 2009)
- snížení produkce odpadů o 25 % (oproti roku 2009)
- snížení spotřeby vody o 25 % (oproti roku 2009)

² [Metodika pro sociálně odpovědné veřejné zakázky](#), MPSV, 2017

- hedvábného papíru – list 3b
- provozu budov – list č.4
- osvětlení – list č.5
- nábytku – list č.6
- čisticích prostředků a úklidových služeb – list č.7
- stravování a občerstvení – list č.8
- osobních vozidel a lehkých užitkových vozidel – list č.9
- využití druhotných surovin (v kategoriích, které nejsou přímo specifikované jiným metodickým listem) – list č.10

Velký potenciál úspor a odpovědného chování je výstavby a rekonstrukcí budov, v tomto dokumentu však nejsou opatření pro tuto sféru prozatím zahrnuta (je však možné zadávat ve smyslu odpovědného zadávání podle metodik, které existují samostatně, jako například metodika České rady pro šetrné budovy³). Do budoucna předpokládáme, že se bude metodika rozšiřovat o další listy, ať už na základě podnětů zadavatelů, nebo v návaznosti na nové metodiky Evropské komise⁴.

Metodika vychází především z kritérií Evropské komise k zeleným veřejným zakázkám⁴ a z řady zahraničních příkladů, doporučení a dostupných materiálů, především:

- z dokumentu Francouzské republiky (oběžník) z 3. prosince 2008 o příkladném chování státu v oblasti udržitelného rozvoje⁵;
- z akčního plánu k ekologizaci státní správy ve Velké Británii, přijatého v roce 2010⁶;
- z kritérií pro Ekoznačku EU, EŠV⁷, Nordic Swan⁸ a Blauer Engel⁹.

Cílová skupina

Opatření environmentální odpovědnosti mohou být zavedena v každé instituci/úřadě, tedy na úrovni národní, regionální i lokální. Dokument se zaměřuje na tzv. běžné nákupy, tj. na nákupy produktů a služeb k zajištění chodu kterékoli instituce/úřadu, bez ohledu na oblast jeho působnosti a specifické potřeby.

Obsah metodických listů

Na následujících listech jsou podrobně popsána opatření pro jednotlivé oblasti provozu úřadu. Listy jsou členěny takto:

- CÍL: nejprve je identifikován hlavní dopad konkrétního produktu nebo aktivity na životní prostředí a je navržen doporučený cíl do roku 2020 na omezení tohoto dopadu; použití

³ [Průvodce zadáváním veřejných zakázek na šetrné budovy](#), Česká rada pro šetrné budovy, 2016

⁴ [EU GPP criteria](#)

⁵ [Circulaire du 3 décembre 2008](#) relative à l'exemplarité de l'Etat au regard du développement durable dans le fonctionnement de ses services et de ses établissements publics,

⁶ [Action plan for driving sustainable operations and procurement across government](#), Department for Environment, Food and Rural Affairs, 2010,

⁷ [Ekologicky šetrný výrobek, EŠV](#)

⁸ [Nordic Swan](#) je dobrovolný program environmentálního značení severských států (Norska, Švédsko, Dánsko, Finsko a Island)

⁹ [Blauer Engel](#) je německý program environmentálního značení

metodiky je **dobrovolné**, proto vytyčení cílů a termínu jejich dosažení nemá být jakýmsi akčním plánem, ale stanovení cíle považujeme za důležité z hlediska motivace a možnosti zhodnocení přínosů realizovaných opatření¹⁰;

- OPATŘENÍ V RÁMCI ORGANIZACE: v tomto bodě jsou vyjmenována opatření, která by měla přijmout instituce/úřad, aby v dané oblasti dosáhla odpovědnějšího fungování s ohledem na životní prostředí; domníváme se, že odpovědný nákup produktů či služeb je pouze jedním z kroků směřujících k odpovědnému provozu a musí být proto součástí racionálního a odpovědného chodu instituce jako celku;
- INDIKÁTOR PLNĚNÍ OPATŘENÍ V RÁMCI ORGANIZACE: v relevantních případech je navržen měřitelný způsob sledování příslušného opatření;
- SOUVISEJÍCÍ LISTY jsou uvedeny u opatření, která doporučujeme realizovat vždy v kombinaci s opatřeními dalšího metodického listu či listů;
- ENVIRONMENTÁLNÍ POŽADAVKY NA POŘIZOVANÉ VÝROBKY vyjmenovává požadavky, které by instituce měla zohlednit v případě pořizování produktů a služeb nezbytných k běžnému provozu; v relevantních případech jsou tyto požadavky dále rozděleny na povinné požadavky (zakotvené legislativně), doporučené minimální požadavky (v zájmu maximálního zjednodušení jsme vytipovali 2-3 vlastnosti, které by měly charakterizovat výrobek alespoň šetrnější, než ostatní, avšak nepředstavující maximální dostupnou šetrnou variantu) a maximální požadavky, které je možno uplatnit (na základě existujících dokumentů, zejména na základě ekoznačky, jde o požadavek, který by měl zajistit aktuálně nejvyšší prokazatelnou šetrnost výrobku);
- PŘEHLED POŽADAVKŮ A ZPŮSOB PROKAZOVÁNÍ shrnuje popsání požadavky na produkty/služby a způsob prokázání splnění požadavků do tabulky (jejíž formát jsme převzali z metodiky 3E Ministerstva financí¹¹);
- SMLUVNÍ PODMÍNKY DODÁVEK: zahrnutí doporučených nároků na balení, servis, dopravu a podobně;
- ZNAČENÍ A VYSVĚTLIVKY: v tomto bodě je uveden přehled dostupných ekoznaček a dalšího značení v příslušné produktové kategorii;
- PŘÍLOHA uvádí příklady a srovnání nákladů na šetrné varianty ve srovnání s nešetrnými a další konkrétní příklady pro ilustraci, jsou-li k dispozici.

¹⁰ výše stanovených cílů se bude pravidelně přehodnocovat podle zpětné vazby, kterou od uživatelů metodiky dostaneme – viz bod III/1cb usnesení vlády 531/2017.

¹¹ [Metodický pokyn CHJ č. 3 – Metodika veřejného nakupování, str. 40,](#)

ČISTICÍ PROSTŘEDKY A ÚKLIDOVÉ SLUŽBY

univerzální prostředky, čisticí prostředky na WC a úklidové služby

ÚVOD – ZDŮVODNĚNÍ POTŘEBNOSTI A MOŽNOSTI ÚSPOR

Hlavní dopady na životní prostředí spojené s čisticími prostředky¹

Čisticí prostředky obsahují řadu látek, které mají na životní prostředí nepříznivý dopad (ve fázi užívání):

- povrchově aktivní látky jsou poměrně toxické pro vodní ekosystémy a mohou je negativně ovlivnit, zejména pokud jsou vypouštěny ve velkém množství;
- vonné látky a barviva mohou být látky špatně biologicky rozložitelné, které se následně kumulují ve vodních ekosystémech;
- čisticí prostředky ve sprejích obsahují hnací plyny, které poškozují ozonovou vrstvu
- voda a energie – energie spotřebovaná na ohřev vody představuje další dopad životní prostředí; její množství lze snížit používáním čisticích prostředků účinných i za nízkých teplot;

Ve fázi výroby a likvidace

- obaly – množství obalů, které jsou převážně vyráběny z plastů, je značné; lze jej snížit požadavkem na koncentrované produkty, který se před použitím ředí způsobem, který uvede výrobce a za použití dávkovačů, které dodá nebo které jsou součástí balení

Úspory dosažené prostřednictvím odpovědného přístupu

V příkladech uvedených tabulce 1 jsou uvedeny konkrétní zakázky, zvolené environmentální kritérium pro jejich pořízení, úspory energie vyjádřené v tunách ropného ekvivalentu a snížení množství skleníkových plynů v tunách CO₂ ekv. ve srovnání s referenční zakázkou (referenční zakázkou je v uvedených případech obdobná zakázka předchozí, ve které environmentální parametry nebyly uplatněny).

Tabulka 1

Stát*	Předmět zakázky	Zvolené hlavní environmentální kritérium	Finanční úspora	Snížení množství skleníkových plynů [t CO ₂ ekv.]
Dánsko město Esbjerg	čisticí prostředky	produkty s ekoznačkou nebo obdobnými vlastnostmi	3 %	43 %

¹ [Technická zpráva k čisticím prostředkům GPP EU](#)

<u>Itálie</u>	Smlouva na zajištění úklidových služeb v délce trvání 3 roky v hodnotě 2,2 mil. EUR	používání environmentálně a zdravotně šetrných čisticích prostředků s omezeným množstvím VOC, parfémů, barviv, používání environmentálně šetrných postupů a nízkou produkcí odpadů z obalů	n.a.	n.a.
---------------	---	--	------	------

* vybrané příklady jsou pouze ilustrativní; další příklady včetně podrobností k nákupu/veřejné zakázce (technická specifikace, kritéria atp.) jsou dostupné na stránce GPP EU v sekci „příklady dobré praxe“

1. CÍL PRO ROK 2020

- v celkovém množství čisticích prostředků (univerzálních prostředků a čisticích prostředků na WC) dosáhnout 80% podílu produktů odpovídajících alespoň doporučeným minimálním odpovědným kritériím;
- do 25 % smluv s poskytovateli úklidových služeb zařadit podmínku na zaměstnání osob postižených nebo dlouhodobě nezaměstnaných.

2. OPATŘENÍ V RÁMCI ORGANIZACE

- Zvýšit podíl produktů s ekoznačkou nebo ekvivalentními vlastnostmi² na celkovém nákupu a na objemu čisticích prostředků používaných úklidovými službami.
- Snížit objem odpadů – zejména omezit množství obalů používáním koncentrovaných produktů.
- Informovat a proškolit příslušné pracovníky zodpovědné za zadávání zakázek a uzavírání smluv na úklidové služby.

3. INDIKÁTOR PLNĚNÍ OPATŘENÍ V RÁMCI ORGANIZACE

I_{7A}: spotřeba čisticích prostředků za rok v litrech

I_{7B}: procentní podíl produktů odpovídajících alespoň minimálním odpovědným kritériím na celkovém objemu čistidel

4. SOUVISEJÍCÍ LISTY ČÍSLO

–

5. ENVIRONMENTÁLNÍ POŽADAVKY NA POŘIZOVANÉ VÝROBKY

A. ČISTICÍ PROSTŘEDKY

Doporučené minimální odpovědné požadavky

- koncentráty – kde je to vhodné, požadovat koncentrované výrobky ředitelné vodou před použitím, a to s pomocí odměrek nebo dávkovačů určených/dodávaných výrobcem;
- účinnost při nízkých teplotách (15-30°C) - detergenty musí být účinné i při nízkých teplotách, aby se snížilo množství energie potřebné na ohřev vody;

² Nabídka takových produktů na trhu je k tomu účelu dostatečná.

Komplexní požadavky

- biologická rozložitelnost: všechny povrchově aktivní látky obsažené ve finálním produktu musí být snadno biologicky rozložitelné za aerobních podmínek a rozložitelné za anaerobních podmínek (způsob stanovení a vyhodnocení dle Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. [2004/648](#));
- obsah fosforu – přípravek by fosfor neměl obsahovat nebo pouze omezenou koncentraci dle druhu výrobku (viz bod 6);
- čisticí prostředky jsou označeny [ekoznačkou](#) nebo mají srovnatelné vlastnosti

B. ÚKLIDOVÉ SLUŽBY

Doporučené minimální odpovědné požadavky

- firma zajišťující úklid se řídí doporučenými minimálními odpovědnými požadavky

Komplexní požadavky

- firma zajišťující úklid je certifikována dle normy ČSN EN ISO 14001, je zaregistrována v programu EMAS nebo obdobném systému environmentálního managementu

6. PŘEHLED POŽADAVKŮ A ZPŮSOB PROKAZOVÁNÍ

	parametr	požadovaná hodnota	způsob prokázání
Čistící prostředky	biologická rozložitelnost povrchově aktivních látek za aerobních podmínek	snadno biologicky rozložitelné	certifikát o udělení ekoznačky či produktový list s uvedením ekoznačky (vše v českém jazyce) <i>nebo</i> produktový list výrobku prokazující dosažení požadovaných hodnot (v českém jazyce)
	biologická rozložitelnost povrchově aktivních látek za anaerobních podmínek	biologicky rozložitelné	certifikát o udělení ekoznačky či produktový list s uvedením ekoznačky (vše v českém jazyce) <i>nebo</i> produktový list výrobku prokazující dosažení požadovaných hodnot (v českém jazyce)
	obsah celkového fosforu	<u>univerzální čisticí prostředky</u> 0,2 g na 100 g výrobku <u>čisticí prostředky pro hygienická zařízení</u> 1,0 g na 100 g výrobku <u>čisticí prostředky na okna</u> nesmí obsahovat fosfor	certifikát o udělení ekoznačky či produktový list s uvedením ekoznačky (vše v českém jazyce) <i>nebo</i> produktový list výrobku prokazující dosažení požadovaných hodnot (v českém jazyce)
	koncentráty	koncentrovaný přípravek před použitím ředěný vodou	návod k použití s doporučeným ředěním (v českém jazyce), dodání dávkovačů či automatických dávkovačů umožňujících odměření přesného množství
	účinnost při nízkých teplotách	výrobek účinný už při teplotách 15-30°C	návod k použití (v českém jazyce),
Úklidové služby	smluvní podmínky	používání čisticích prostředků odpovídajících specifikaci listu č. 7 přesné dávkování školení zaměstnanců	viz čisticí prostředky (výše uvedené) prokázat způsob dávkování (popis zvoleného způsobu, např. odměrky, dávkovače) + čestné prohlášení nebo certifikát EMS, EMAS, ISO 14001 čestné prohlášení + předložení harmonogramu školení a ukázka obsahu školení (písemné podklady)
obaly		minimální množství	podmínky ve smlouvě

Vysvětlivky k barevnému zvýraznění:

minimální odpovědné požadavky	komplexní požadavky	smluvní podmínky
-------------------------------	---------------------	------------------

7. SMLUVNÍ PODMÍNKY DODÁVEK

A. ČISTICÍ PROSTŘEDKY

- požadavky na obaly – minimum obalového materiálu v poměru k objemu/hmotnosti dodaného zboží

B. ÚKLIDOVÉ SLUŽBY

Firmy zajišťující úklidové služby by měly jako součást smlouvy plnit následující požadavky:

- respektovat alespoň doporučené minimální odpovědné požadavky uvedené v bodě 5A;
- školit pracovníky úklidových služeb v základních pravidlech ekologického přístupu – přesné dávkování, příp. používání automatických dávkovačů, šetření vodou a energiemi, vhodně zvolené postupy – důraz na mechanické působení, které umožní snížit množství použitých chemických prostředků³ atp.);
- minimalizovat množství obalů, popř. jejich opětovné plnění

Ekoznačky pro čisticí prostředky

Každá ekoznačka je udělována pro určitou skupinu výrobků, tzv. produktovou kategorii. Produktové kategorie mohou mít různé ekoznačky definovány různě, proto v závorce u každé z nich uvádíme i název či názvy produktových kategorií relevantních pro výrobky, kterým je věnován List 7.

A

Ekoznačka EU představuje, jak název napovídá, evropský program ekoznačení (charakteristika univerzálních čisticích prostředků a čisticích prostředků pro hygienická zařízení dle Ekoznačky EU je dostupná [zde](#)).

B

EŠV – environmentálně šetrný výrobek - je značení českého národního programu označování ekologicky šetrných výrobků a služeb (charakteristika univerzálních čisticích prostředků a čisticích prostředků pro hygienická zařízení dle EŠV je dostupná [zde](#)).

C

Modrý anděl (Blauer Engel) je německý program ekoznačení, který byl zahájen v roce 1978 ve Spolkové republice Německo (charakteristika pro univerzální čisticí prostředky dle Modrého anděla je dostupná [zde](#), charakteristika pro úklidové služby [zde](#)).

D

Severská labuť (Nordic Swan) je ekoznačka udělovaná v severských zemích Evropy. Systém přijalo Finsko, Island, Norsko a Švédsko (charakteristika pro čisticí prostředky dle Severské labutě je dostupná [zde](#)).

Ekoznačky uvedené v bodech A, B, C a D jsou na trhu EU nejběžnější.

Pokud se zadavatel rozhodne v rámci veřejné zakázky nakoupit produkty splňující **komplexní**

³ Odpovědné veřejné zakázky, manuál pro chytré a výhodné nakupování, Úklidové prostředky a služby, STEP

požadavky (viz bod 5A, komplexní požadavky), může buď:

- požadovat výrobky s dobrou aerobní biologickou rozložitelností a/nebo anaerobní rozložitelností a/nebo s obsahem celkového fosforu v hodnotách uvedených v bodě 6; každá z ekoznaček A, B, C, D může být dokladem splnění uvedených požadavků;

nebo

- požadovat výrobky, které nesou ekoznačku nebo mají charakteristiku odpovídající ekoznačce; doporučujeme, aby zadavatel požadoval ekoznačku „EŠV“ nebo „Ekoznačku EU“. Dodavatel může předložit i jinou značku - jeho tvrzení, že předkládaná ekoznačka je ekvivalentní bude muset zadavatel ověřit porovnáním jednotlivých kritérií charakterizujících předkládanou ekoznačku s kritérii ekoznačky požadované v zadávací dokumentaci. Toto porovnávání může být časově náročnější a může vyžadovat konzultace s odborníky na danou produktovou kategorii. Pokud se prokáže, že předložená ekoznačka ekvivalentní není, musí dodavatel prokázat splnění rozdílných požadavků poptávané ekoznačky alternativním způsobem.